

Državni svetnik
Marko Lotrič

Državni svetnik
Bojan Kekec

Številka: 002-01-4/2024/1
Ljubljana, 9. 5. 2024

2

Državni svet Republike Slovenije

ZADEVA: Pobuda glede načrtovanja in izvajanja ukrepov za krepitev konkurenčne sposobnosti in razvojne moči Dolenjske

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20, 67/22 in 69/23) predlagava, da se na Vlado Republike Slovenije naslovi naslednja

p o b u d a:

Vlada Republike Slovenije naj pri načrtovanju in izvajanju ukrepov za razvoj Dolenjske, ki je del regije Jugovzhodna Slovenija, sledi naslednjim predlogom in pričakovanjem dolenjskih občin in gospodarstva:

- 1. Vlada naj čim prej v zakonodajni postopek predloži obljubljeni zakonski ureditev, ki bo naslovila romsko problematiko na območju občin Jugovzhodne Slovenije.**
- 2. Aktivnosti za ustanovitev nove javne univerze s sedežem v Novem mestu naj se pospešijo in v Državni zbor posreduje predlog sklepa o njeni ustanovitvi.**
- 3. Prenova in modernizacija dolenjske železniške infrastrukture ter njeno umeščanje v prostor naj se pospeši.**
- 4. Sistem financiranja občin naj zagotovi, da se ustvarjeni prihodki vrnejo v lokalno okolje, medtem ko se finančna izravnava za razvojno šibkejši občine zagotavlja iz državnega proračuna.**
- 5. Vlada in v njenem okviru Ministrstvo za pravosodje naj čim prej zagotovi vse za prenos zemljišča na območju Lanšpreža na Občino Mirna, ki ga bo namenila dejavnostim, vezanim na čebelarstvo.**
- 6. S spremembo prostorske zakonodaje naj se pospeši postopek sprejemanja občinskih prostorskih aktov in njihovih sprememb.**

Obrazložitev:

Delegacija Državnega sveta se je v okviru regijskega obiska Dolenjske, ki je del regije Jugovzhodna Slovenija 27. marca 2024 srečala z županjo in župani občin Novo mesto, Straža, Trebnje, Mirna Peč, Mirna, Šmarješke Toplice in Škocjan ter predstavniki gospodarstva z namenom seznanitve z razvojnimi izzivi Dolenjske in pobudami dolenjskih občin in gospodarstva.

Predstavniki dolenjskih občin in gospodarstva poudarjajo, da so del gospodarsko močne in izrazito izvozno usmerjene regije Jugovzhodna Slovenija. Kljub uspešnim gospodarskim kazalcem (npr. najvišji razpoložljivi dohodek na prebivalca, tretji najvišji BDP na prebivalca, največji delež bruto dodane vrednosti v kmetijstvu in gozdarstvu med vsemi regijami, nadpovprečna mesečna neto plača 2022) pa se tudi na Dolenjskem soočajo s številnimi izzivi, ki upočasnjujejo nadaljnji razvoj in s tem zmanjšuje njen razvojni potencial in konkurenčnost, in za katere se ocenjuje, da jih je treba reševati na ravni države in posameznih sektorjev.

Ad 1)

Na Dolenjskem oz. regiji Jugovzhodna Slovenija se že leta soočajo s kršenjem javnega reda in miru ter nasiljem Romov, pri čemer je v problematična kriminalna dejanja vključenih vedno več mladoletnih oseb, ki ne obiskujejo šole. Zaradi naraščanja kriminala in slabšanja občutka varnosti se nekatere občine soočajo z izseljevanjem lokalnega prebivalstva v sosednje občine, kjer romske populacije ni, vendar se ta okolja zaradi tega soočajo s težavami pri zagotavljanju zadostnih prostorskih kapacitet v vrtcih in šolah. Občanke in občani se vsakodnevno obračajo na župane ter pričakujejo učinkovitejše reševanje romske oz. varnostne problematike, vendar je lokalno okolje zaradi odsotnosti ustreznega zakonodajnega okvira, ki ga mora sprejeti država, nemočno.

Ker doslej država ni pokazala zadostnega posluha za urejanje romske problematike in iskanje rešitev, ki bi izboljšale stanje na terenu, je skupina 5000 volivk in volivcev, na pobudo enajstih županov občin z območja regij Jugovzhodna Slovenija in Posavje avgusta 2023 v zakonodajni postopek predložila paket štirih zakonodajnih predlogov. Z njimi so želeli urediti določene ukrepe na področju socialne politike oziroma socialnih transferjev, trga dela, vozniških dovoljenj in izobraževanja otrok ter prvenstveno odpraviti vzroke za obstoječo romsko problematiko v lokalnih okoljih Jugovzhodne Slovenije in Posavja. Cilj predlaganih zakonov (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o voznikih (ZVoz-1F), EPA 958-IX; Predlog zakona o dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre-H), EPA 956-IX; Predlog zakona o dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1G), EPA 957-IX, in Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-H), EPA 959-IX) je bil izboljšanje varnosti v prometu, hitrejša aktivacija brezposelnih oseb na trg dela, zagotavljanje namenske porabe socialnih pomoči ter izboljšanje položaja otrok in povečanje njihovih koristi.

V Državnem svetu so navedeni zakonodajni predlogi dobili podporo, saj se državne svetnice in državni svetniki zavedajo pomena nujnega reševanja in zaustavitve slabšanja stanja, ki zadeva romsko problematiko. Žal paket zakonodajnih predlogov, z izjemo Zakona o spremembi Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-H), ki je bil na koncu zelo okleščen in je uredil samo podaljšanje obdobja vključenosti v javna dela, ni dobil zadostne podpore v Državnem zboru. Ob koncu neuspešnega

zakonodajnega postopka pa je Vlada obljubila, da bo do konca leta 2023 predstavila ustrežnejše zakonske predloge, vendar tega doslej ni storila.

Nujno je prisluhniti lokalnim okoljem in s sistemskimi rešitvami zagotoviti, da bodo romski otroci, ki prihajajo iz socialno problematičnih okolij, izpolnjevali osnovnošolske obveznosti in imeli boljše možnosti za nadaljnji razvoj, saj nizka stopnja izobrazbe romske populacije ali celo nepismenost predstavlja oviro pri reševanju ostalih izzivov v življenju. Ob tem je treba nasloviti tudi prakso nenamenske porabe socialnih transferjev (denarna socialna pomoč, otroški dodatek) med romsko populacijo ter vprašanje višine denarne socialne pomoči, saj visoki socialni transferji odvrčajo pripadnike romske skupnosti od aktivnejšega iskanja zaposlitve. Pri tem župani opozarjajo, da država na mesečni ravni za socialne transfere dolenjskim Romom zagotovi 600.000 evrov, saj je povprečen transfer okoli 600 evrov. Dejstvo je, da številni ljudje z delom ne zaslužijo toliko kot posamezne romske družine z dolgotrajno brezposelnimi člani prejmejo socialne pomoči.

Lokalne skupnosti pričakujejo, da bo Vlada izpolnila obljubo in v zakonodajni postopek predložila zakonske rešitve, ki bodo omogočile normalno sobivanje občanov in občanov z romsko populacijo ter izboljšale stanja romske problematike do te mere, da bo možno zagotoviti večjo varnost lokalnega okolja (manj prekrškov v prometu, manj kriminalnih in kaznivih dejanj), večjo delovno aktivacijo Romov in vključenost romskih otrok v izobraževanje in urejenost bivanjskih razmer romskih naselij.

Ad 2)

Na Dolenjskem si že vrsto let prizadevajo za javno univerzo v Novem mestu. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je na pobudo posameznih izobražencev v urbanističnih načrtih rezerviralo območje nekdanjih vojaških skladišč v Drgančevju za gradnjo univerzitetnega kampusa. Aktivnosti za uresničitev projekta javne univerze so se intenzivirale leta 2022, ko se je večkrat sešla delovna skupina za pripravo vloge za akreditacijo javnega visokošolskega zavoda, univerze s sedežem v Novem mestu, ki jo je imenovala takratna ministrica za izobraževanje, znanost in šport Simona Kustec. Naloga delovne skupine je bila priprava vloge za akreditacijo nove novomeške javne univerze in njena predložitev pristojnemu ministrstvu oziroma vladi v sprejetje.

Z nastopom aktualne Vlade, ki ideji o novi javni univerzi ni bila več tako naklonjena, se je zdelo, da so prizadevanja za ustanovitev novomeške javne univerze zamrla, vendar temu ni tako.

Decembra 2023 so predstavniki desetih izobraževalnih in razvojno-raziskovalnih ustanov Dolenjske, ki imajo sicer različne interese in poglede na svoje vloge pri združevanju v javno univerzo, stopili skupaj in s podpisom listine o ustanovitvi javne univerze v Novem mestu zbudili upanje na nadaljevanje procesa ustanovitve nove javne univerze s sedežem v Novem mestu. Listino so podpisali predstavniki zasebne Univerze v Novem mestu in njenih članic Fakultete za ekonomijo in informatiko, Fakultete za strojništvo, Fakultete za poslovne in upravne vede ter Fakultete za zdravstvene vede in predstavniki Fakultete za organizacijske študije Novo mesto, Fakultete za industrijski inženiring Novo mesto, Fakultete za informacijske študije Novo mesto, Visoke šole za upravljanje podeželja Grm Novo mesto in javnega raziskovalnega zavoda Rudolfovo – znanstvenega in raziskovalnega središča Novo mesto.

O podpisu listine, ki predstavlja moralno zavezo vseh vpletenih, je bilo seznanjeno tudi Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije. S podpisano listino je bil jasno izražen interes celotnega visokošolskega zasebnega sektorja v Novem mestu, da svojo dejavnost prenese na Republiko Slovenijo za namen oblikovanja javne univerze.

Javna univerza v Novem mestu bi povezala v regiji delujoče visokošolske zavode in ustanove, ki so v preteklih letih oblikovali vsebinsko raznolike izobraževalne in znanstveno-razvojne programe. Z vzpostavitvijo javne univerze v Novem mestu bi zagotovili vse pogoje za učinkovito pedagoško delo in programski razvoj na Dolenjskem delujočih visokošolskih zavodov in ustanov.

Poleg lokalne politike ustanovitev javne univerze podpira dolenjsko gospodarstvo na čelu z Gospodarsko zbornico Dolenjske in Bele krajine ter Krko, tovarno zdravil, d. d., kot največjim in najuspešnejšim gospodarskim subjektom v regiji.

Ad 3)

Dolenjska železnica oziroma železniška povezava med Ljubljano preko Dolenjske in Bele krajine do Karlovca je zastarela in ne omogoča trajnostne mobilnosti ter nikakor ne predstavlja dobre alternative prometno čedalje bolj obremenjeni dolenjski avtocesti, saj je npr. čas potovanja z vlakom med Novim mestom in Ljubljano še enkrat daljši od časa poti z osebnim avtomobilom. Dolenjska potrebuje prenovljeno in posodobljeno železnico, ki bo omogočila boljšo povezljivost med kraji ter dvignila kakovost življenja v regiji in pripomogla tudi k ohranjanju konkurenčnosti uspešnega gospodarstva. Medtem ko se načrtuje njena elektrifikacija in v velikem delu dvotirnost, pa je projekt časovno dokaj oddaljen.

Z namenom hitrejše revitalizacije, modernizacije ter razvoja čezmejne in regionalne javne železniške infrastrukture je bilo sicer ustanovljeno Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje (v nadaljevanju: združenje): Poti prihodnosti–Ljubljana–Novo mesto–Karlovac–Zagreb, katerega člani so občine Škofljica, Grosuplje, Ivančna Gorica, Trebnje, Mirna Peč, Semič, Črnomelj, Metlika in Mestna občina Novo mesto, Razvojni center Novo mesto, Slovenske železnice, Karlovska županija in podjetje Hrvatske željeznice infrastruktura.

Medtem ko na hrvaški strani že izvajajo gradnjo železniške proge od Zagreba proti Karlovcu ter izbirajo izvajalca za gradnjo naprej proti Metliki, pa slovenska stran šele načrtuje prenovu in modernizacijo zadevne železniške infrastrukture ter se ukvarja z njenim umeščanjem v prostor.

Kot se ugotavlja, od 2023 do 2028 poteka priprava projektne dokumentacije in pridobitev zemljišč za ukrepe, ki se izvedejo v sklopu vzdrževalnih del v javno korist, od 2028 do 2036 je predvidena priprava projektne dokumentacije, pridobitev zemljišč in priprava za gradnjo za vse preostale ukrepe, ki se izvedejo v okviru 1. in 2. faze. Leta 2039 naj bi začela obratovati elektrificirana nadgrajena proga v enotirni izvedbi in šele leta 2050 naj bi bila končana nadgradnja, proga med Novim mestom in Ljubljano pa dvotirna.

Z namenom, da bi Dolenjska in Bela krajina hitreje prišli do sodobne železniške povezave in s tem boljših storitev za potnike in gospodarstvo, naj se pospešijo aktivnosti v zvezi z umeščanjem v prostor in začetek njene gradnje.

Ad 4)

Finančni viri občin v okviru veljavnega sistema niso vezani na obseg doseženih prihodkov občanov in podjetij v posamezni občini, ampak se na državni ravni določi povprečje. To pomeni, da se celotni prihodki iz naslova dohodnine razdelijo med občinami na podlagi števila prebivalcev, neodvisno od obsega realizirane dohodnine v posamezni občini. Prav tako veljavni sistem financiranja občin opredeljuje koeficient razvitosti za posamezne občine, ki je merilo za določitev deleža sofinanciranja investicij občin iz državnega proračuna. Na podlagi tega so uspešnejše občine na slabšem, saj so prikrajšane pri sofinanciranju investicij iz državnega proračuna, prav tako se sredstva, ki so ustvarjena v njenem okolju, ne vračajo nazaj v celoti.

Sistem financiranja občin bi moral finančno uspešnim občinam zagotoviti določeno finančno avtonomijo in posamezni občini vrniti tisto, kar se v njenem okolju ustvari. Če bodo lokalna okolja razvojno uspešna, bo tudi Slovenija gospodarsko uspešnejša država.

Osnovna povprečnina mora predstavljati 54 % zbrane dohodnine v predpreteklem letu, ki pa ne sme biti nižja od 95 % dejanskih stroškov predpreteklega leta. Pogajanja se lahko izvedejo le za kratkoročne vplive tekočega in prihodnjega leta, ne pa o osnovnih elementih financiranja občin. Na ta način občine ne bi bile le upravljavke komunalnih dejavnosti in izvrševalke nalog, ki jih določa država, ampak bi lahko lažje uresničevale razvojne programe. Ob tem pa je treba razvojno šibkejšim občinam zagotoviti iz državnega proračuna finančno izravnavo.

Ad 5)

Občina Mirna, pred njo pa že Občina Trebnje, si že dlje časa prizadeva pridobiti pod svoje okrilje zemljišče v lasti Ministrstva za pravosodje, ki obkroža kapelo, v kateri je pokopan duhovnik, gospodarstvenik, mecen in čebelar Peter Pavel Glavar.

Območje Lanšpreža bi občina želela preurediti v park medovitih rastlin in banki semen teh rastlin. S tem želijo na tem prostoru obuditi pomen delovanja Petra Pavla Glavarja, začetnika čebelarstva na Slovenskem, ki je napisal prvo slovensko čebelarstvo knjigo in leta 1781 na Lanšprežu ustanovil prvo čebelarstvo šolo na Kranjskem.

Z namenom, da bi lahko gospodarsko okoljski projekt čim prej zaživel, se predlaga, da Vlada in v njenem okviru Ministrstvo za pravosodje prisluhne pobudi in čim prej zagotovi prenos zemljišča na območje Lanšpreža na Občino Mirna, ki ga bo namenila dejavnostim, vezanim na čebelarstvo.

Ad 6)

V posameznih dolenjskih občinah imajo težave pri uresničevanju projektov v javnem interesu zaradi dolgotrajnosti postopka sprejemanja prostorskega občinskega akta oz. njegovih sprememb. Tako npr. Občina Trebnje, ki je zaradi bližine avtoceste privlačno območje za poselitev, še posebej mladih družin, ne more zgraditi nove

osnovne šole, ker ji po več letih še ni uspelo sprejeti sprememb občinskega prostorskega načrta akta, katerega glavni namen je sprememba namenske rabe prostora za umestitev nove osnovne šole Rožni Vrh.

Z namenom pospešitve sprejemanja občinskih prostorskih aktov naj se spremeni prostorska zakonodaja in omogoči hitrejše uresničevanje infrastrukturnih projektov, ki jih občine nujno potrebujejo za nadaljnji razvoj in zagotavljanje kakovostnega bivanja občank in občanov.

Državni svetnik
Marko Lotrič, l. r.

Državni svetnik
Bojan Kekec, l.r.